

POSTANOWIENIE

Dnia 10 sierpnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa „C.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w B. przeciwko P.L. o zapłatę, na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 sierpnia 2018 r., na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 31 stycznia 2018 r., sygn. akt XXIII Ga (...),

"Czy dopuszczalne jest zastrzeżenie kary umownej (art. 483 § 1 k.c.) na wypadek odstąpienia od umowy z powodu niewykonania przez dłużnika z przyczyn leżących po jego stronie zobowiązania umownego o charakterze pieniężnym?"

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Wyrokiem zaocznym z dnia 13 czerwca 2017 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił częściowo powództwo „C.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w B. przeciwko P. L. o zapłatę kwoty pieniężnej z tytułu kary umownej. Sąd Rejonowy oparł swe rozstrzygnięcie na ustaleniu, że strony łączyła umowa o świadczenie usługi prawnej na czas określony. Pozwany w zamian za świadczenie tych usług zobowiązał się do uiszczania miesięcznej opłaty abonamentowej w wysokości 129 złotych. Powód mógł wypowiedzieć umowę ze skutkiem

natychmiastowym w przypadku opóźnienia zlecniodawcy w płatności trwającej dłużej niż 30 dni. Zgodnie z § 3 pkt 3 umowy, w przypadku wypowiedzenia przez powoda umowy przed terminem, na jaki została zawarta, zlecniodawca był zobowiązany do zapłaty kary umownej w kwocie odpowiadającej równowartości umówionego i niewypłaconego wynagrodzenia, jakie przysługiwałoby powodowi, gdyby umowa obowiązywała. Opierając się na tych ustaleniach Sąd podjął się oceny możliwości zastosowania kary umownej zastrzeżonej na wypadek wypowiedzenia umowy z powodu naruszenia zobowiązania pieniężnego. W swych rozważaniach Sąd Rejonowy odwołał się do poglądów orzecznictwa prezentowanych na tle zastrzegania kar umownych w przypadku odstąpienia od umowy i przenosząc te poglądy na grunt rozpoznawanej sprawy uznał, że kara umowna w tym kształcie jest sprzeczna z prawem tj. art. 58 w zw. z art. 353¹ k.c. Wskazał ponadto, że pod pozorem kary umownej ukryto wynagrodzenie, a niedopuszczalne jest, aby jednocześnie powód wypowiedział umowę, a więc nie musiał już sam spełniać świadczenia i zachowywał prawo do wynagrodzenia. Takie postanowienie umowne narusza ekwiwalentność świadczeń stron, a zatem jest bezwzględnie nieważne.

Zdaniem Sądu Okręgowego, rozpatrującego złożoną w tej sprawie apelację, istotą rzeczy nie jest kwestia ekwiwalentności świadczeń stron, lecz dopuszczalność zastrzeżenia kary umownej z powodu niewykonania przez dłużnika z przyczyn leżących po jego stronie zobowiązania o charakterze pieniężnym. Dostrzegając poważne wątpliwości w tym zakresie Sąd Okręgowy zwrócił się na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie tej kwestii, ale w powiązaniu z instytucją odstąpienia od umowy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustanowiona w art. 390 § 1 k.p.c. instytucja pytań prawnych, jako odstępstwo od konstytucyjnej zasady niezawisłości orzeczniczej sędziów, którzy w sprawowaniu swojego urzędu podlegają jedynie Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP), wymaga ścisłej wykładni (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999/10/166). Merytoryczna, wiążąca pomoc prawna Sądu Najwyższego, może nastąpić wyłącznie wtedy, kiedy zachodzi rzeczywista potrzeba wyjaśnienia poważnych wątpliwości o

decydującym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy. W związku z tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że każde zagadnienie prawne stanowiące przedmiot pytania sądu drugiej instancji przede wszystkim musi budzić poważne wątpliwości, musi być sformułowane na podstawie okoliczności mieszczących się w stanie faktycznym, a także musi pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, tak aby udzielenie odpowiedzi było niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego.

Zadaniem Sądu Najwyższego, któremu przedstawiono do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, jest więc w pierwszej kolejności rozważenie, czy zagadnienie to spełnia wszystkie te kryteria (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997/1/9, czy z dnia 28 sierpnia 2008 r., III CZP 67/08, nie publ.).

Przedstawione w sposób abstrakcyjny zagadnienie prawne budzi rzeczywiście poważne wątpliwości, czego wyrazem jest podjęte dnia 10 sierpnia 2018 r. w sprawie III CZP 17/18 postanowienie Sądu Najwyższego o przedstawieniu powiększonemu składowi sędziów Sądu Najwyższego podobnie brzmiącego zagadnienia przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w B.

Jak wskazano, przedstawione Sądowi do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne musi jednak być ponadto odpowiednio powiązane z ustaleniami faktycznymi dokonanyymi przez Sąd drugiej instancji. Wymaganie takie z oczywistych względów w przedmiotowej sprawie nie zostało spełnione. Sąd Okręgowy sformułował zagadnienie prawne w sposób wykraczający poza okoliczności faktyczne sprawy.

Bezsporne jest, że strony przedmiotowego sporu zastrzegły karę umowną na wypadek wypowiedzenia zawartej na czas określony umowy o świadczenie stałej obsługi prawnej usługi. Pomimo tego, Sąd Okręgowy w tych okolicznościach faktycznych przedstawił zagadnienie prawne związane z inną przyczyną wygaśnięcia stosunku prawnego a mianowicie z odstąpieniem od umowy. Odstąpienie od umowy stanowi szczególne uprawnienie stron stosunku obligacyjnego realizowane na podstawie odrębnego postanowienia zawartego w umowie wzajemnej (art. 395 § 1 i art. 492 k.c.), albo wynikające z przepisów ustawy (ogólnych - art. 491 i 493 k.c. oraz szczególnych, np. art. 560 § 1, art. 635, 636 § 1 i art. 640 k.c.). Niezależnie od

pewnych podobieństw pomiędzy wypowiedzeniem umowy oraz odstąpieniem od umowy, zwłaszcza w ramach umów, w których świadczenie jednej ze stron ma charakter ciągły (zob. m in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2007 r. V CSK 30/07, OSNC 2008/6/66 oraz z dnia 17 marca 2010 r., II CSK 454/09, OSNC 2010/10/142 a także postanowienie z dnia 21 lutego 2007 r., I CSK 403/06 nie publ.) są to jednak dwie różne, uregulowane w ustawie instytucje prawne, z których zastosowaniem można łączyć zastrzeżenie kary umownej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2008 r., IV CSK 202/08, nie publ.). Dlatego udzielenie oczekiwanej odpowiedzi prawnej dotyczącej kary umownej w związku z instytucją odstąpienia od umowy nie jest niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego przez Sąd Okręgowy w sprawie, w której kara umowna została zastrzeżona na wypadek wypowiedzenia umowy.

Z tych względów, na podstawie art. 86 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. 2018.5 r. ze zm.), Sąd Najwyższy postanowił, jak w sentencji.

aj